

Till dig som ska utföra arbetsuppgifter på delegering i kommunal hälso- och sjukvård

Allmän del

Reviderat 2023

Materialet är utarbetat av länets MASar och MARar i
samarbete med Kunskapscentrum för Kommunal Hälso- och
Sjukvård (KKHS), Högskolan Dalarna.

©Författarna

Inledning

För att få göra vissa arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvården krävs att man är legitimerad sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut. Exempel på sådana arbetsuppgifter kan vara läkemedelshantering, spolning av katetrar, vissa såromläggningar, avancerad förflyttning, träningsprogram eller TENS-behandling. Ibland är det mera lämpligt att den person som befinner sig närmast vårdtagaren utför dessa arbetsuppgifter. Då kan det bli aktuellt för legitimerad personal att delegera arbetsuppgiften.

Med delegering menas att den legitimerade personalen överlåter någon av sina arbetsuppgifter till den vårdpersonal som har kunskap att utföra arbetsuppgiften enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Kunskaper och färdigheter för att utföra en viss/vissa arbetsuppgifter kan man få på annat sätt än genom fastställd legitimation för sitt yrke, till exempel i den praktiska yrkesverksamheten. Först sedan man tilldelats uppgiften genom delegering, får man utföra den. För att motta en arbetsuppgift genom delegering krävs både undervisning och praktisk erfarenhet (SOSFS 1997:14).

Delegering styrs enligt lag. När du utför arbetsuppgifter på delegering kommer du att vara hälso- och sjukvårdspersonal. Det innebär att du arbetar under flera olika lagar och föreskrifter. Dessa reglerar hur man ska jobba och olika yrken eller uppgifter kan beröras av olika lagar/föreskrifter.

Exempel på lagar:

Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30)

Delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård (SOSFS 1997:14)

Patientlagen (SFS 2014:821)

Patientsäkerhetslagen (SFS 2010:659)

Patientsäkerhetsförordningen (SFS 2010:1369)

Patientdatalagen (SFS 2008:355)

Läkemedelslagen (SFS 2015:315)

Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9)

Föreskrift om Läkemedelshantering i hälso-och sjukvården (HSLF-FS 2017:37)

Föreskrift om basal hygien (SOSFS 2015:10)

Lag om medicintekniska produkter (SFS 1993:584)

Föreskrift Hantering av medicintekniska produkter i hälso-och sjukvård (HSLF-FS 2021:52)

Förordning (2021:631) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om medicintekniska produkter

Krav

Det råder stränga krav runt delegering och kraven finns för att vårdtagaren ska få en god och säker vård.

De krav som ställs på dig är

- Du har skyldighet att tala om, för den person som ska ge dig delegering, om du tror att du inte klarar av arbetsuppgiften.
- När du åtagit dig en delegering är det du själv som bär ansvar för att arbetsuppgiften blir korrekt utförd.
- Den arbetsuppgift som ska utföras, ska alltid utföras på det sätt som den som delegerat visat och instruerat dig.
- Du har skyldighet att utföra arbetsuppgiften, du kan inte säga ”jag hade inte tid”.
- Du har skyldighet att meddela sjuksköterskan, arbetsterapeut eller fysioterapeut om något blivit fel.
- En delegering är personlig. Det innebär att du inte kan överlåta arbetsuppgiften till en arbetskamrat.
- Bevaka när din delegering upphör. Du ansvarar själv för att du har en giltig delegering.
- Du måste skriva din signatur i en speciell lista för signaturförtydligande (så att man vet vem som signerat).

Den som delegerar ska

- Ge dig tillräckligt mycket information och undervisning så att du kan känna dig trygg i din arbetsuppgift.
- Vara tydlig med vad eller vilken arbetsuppgift det är som delegeras till dig.
- Ansvara för att signeringslistor finns och är aktuella.

Allmänt gäller

- Ingen kan tvingas att åta sig en delegering.
- När du har åtagit dig en delegering har du tackat ”ja” till arbetsuppgiften och då har du skyldighet att utföra den efter instruktion/ordination.
- Om du har olika arbetsgivare krävs att du har separata delegeringar hos varje arbetsgivare.

Delegeringsbeslut

- Är personligt
- Ska dokumenteras på avsedd blankett eller verksamhetssystem
- Ska gälla för viss tid, högst ett år
- Kan återkallas om inte arbetsuppgiften sköts på rätt sätt det vill säga när omständigheterna påkallar det och skall omedelbart återkallas om beslutet inte längre är förenligt med god och säker vård.

Definitioner och ordförklaringar

Delegering

När legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal med formell kompetens överlåter en medicinsk arbetsuppgift, det vill säga specifik omvårdnad, till en person med reell kompetens.

Formell kompetens

Formell kompetens innebär att personen har legitimation och kompetens för den arbetsuppgift det gäller.

Reell kompetens

Reell kompetens innebär att ha tillräckliga kunskaper för att genomföra uppgiften och att genom erfarenhet i det praktiska arbetet eller genom fortbildning ha visat sig ha tillräcklig kompetens för att utföra en specifik arbetsuppgift.

Allmän omvårdnad och rehabilitering

Åtgärd som är oberoende av sjukdom och medicinsk behandling. Utförs av all personal.

Specifik omvårdnad och rehabilitering

Riktad åtgärd som kräver formell kompetens det vill säga arbetsuppgifter som endast legitimerad vårdpersonal får göra.

Sjuksköterskan har ansvaret för både den allmänna och den specifika omvårdnaden. Arbetsterapeut och fysioterapeut ansvarar både för den allmänna och den specifika rehabiliteringen.

Ordinärt boende

Boende i den ordinarie bostaden (eget hus eller lägenhet), med eller utan insatser från vård- och omsorg.

Särskilt boende

Boendeform som tillhandahåller bostäder eller platser för heldygnsvistelse, tillsammans med insatser i form av vård och omsorg, för personer med behov av särskilt stöd.

Egenvård

Egenvård måste bedömas individuellt. Det som avgör om insatsen kan bedömas som egenvård är om den kan genomföras på ett tryggt och säkert sätt när patienten själv tar ansvar för insatsen. Den som ordinerar hälso- och sjukvård gör bedömningen om insatsen kan utföras som egenvård eller behöver delegeras.

Handräckning

Vid egenvård kan personalen hjälpa till med så kallad handräckning, till exempel att hjälpa till med att öppna en läkemedelsburk.

Medicinskt ansvariga, MAS och MAR

I kommunal verksamhet måste det finnas en medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS. Många kommuner väljer också att ha en medicinskt ansvarig för rehabilitering, MAR.

Dessa arbetar med patientsäkerhetsfrågor och ansvarar bland annat för att delegeringar sker på ett säkert sätt. I arbetsuppgifterna ingår också att ta fram rutiner och instruktioner så att all personals arbete kan utföras rätt. MAS/MAR arbetar inte i själva vården utan administrativt.

Stående ordination av läkemedel

Läkemedelsbehandling som pågår en längre tid och som ges regelbundet mot exempelvis smärta.

Vid behovs ordination av läkemedel

Läkemedel som ges när behov uppstår, exempelvis vid smärtgenombrott.

Åtagit sig

Tagit på sig ansvaret, ansvara för, förbinda sig

Bevaka

Hålla koll på, övervaka, hålla ögonen på

Återkalla

Ta tillbaka, upphäv, annullera

Tillämpa

Använda, utöva, praktisera

Förstärka

Göra starkare

Förminska

Göra mindre, göra svagare

För glest

För sällan, med för lång tid emellan

För tätt

För ofta, med för kort tid emellan

Basala hygienrutiner

Basala hygienrutiner ska gälla överallt där vård och omsorg bedrivs!

De ska tillämpas i alla vårdsituationer och av all personal oavsett om det finns en känd smitta eller inte.

Syftet är att förhindra smitta:

- Från vårdtagare till personal och från personal till vårdtagare
- Mellan vårdtagare, via personalens händer och kläder.

I basala hygienrutiner ingår

Handhygien

Kontaktsmitta via händer är den vanligaste smittvägen inom all vård och omsorg.

- Handdesinfektion och ibland handtvätt utförs för att avlägsna smittämnen och därmed bryta smittvägar. Desinfektera händerna med alkoholbaserat handdesinfektionsmedel eller annat medel med motsvarande effekt. Desinfektera händerna:
 - ✓ Direkt före och efter patientnära kontakt.
 - ✓ Före och efter arbete där produkters renhetsgrad ska bibehållas, vid till exempel hantering av mat, läkemedel, sårvård.

Handskar

- Handskar är för engångsbruk och **ska bytas mellan varje arbetsmoment**. De används vid kontakt med, eller risk för kontakt med, kroppsvätskor som till exempel blod, urin, avföring, kräkning.

Skyddskläder: plastförkläde eller skyddsrock

- Använd engångsplastförkläde eller skyddsrock då det finns risk för nedsmutsning av arbetsdräkten eller risk för kontakt med kroppsvätskor, hudflagor eller patientens hud.
- Kasta plastförkläde direkt efter användning.

Munskydd och visir

- Vid arbetsmoment med risk för stänk av kroppsvätskor mot ansikte ska skyddsutrustning som visir eller skyddsglasögon och munskydd användas.
- Händer och underarmar ska vara fria från ringar, armbandsur, förband och stödskenor.

Övrigt

- Naglar ska vara korta, utan nagellack och fria från konstgjort material.
- Handdesinfektion kan inte utföras med gott resultat om inte ovanstående uppfylls eftersom smittämnen fastnar på och under konstgjort material och inte kan desinfekteras bort.
- Tänk på att hängande smycken, till exempel halsband / örhängen, riskerar att patienter kan dra / ta tag i dessa och orsaka skador. Smycken som kommer i kontakt med patient eller material kan orsaka smittspridning.

Läs mer om basala hygienrutiner i Vårdhandboken

<https://www.vardhandboken.se/vardhygien-infektioner-och-smittspridning/vardhygien/basala-hygienrutiner-och-arbetklader/>